

Gada pārskats 2002

2002. gada maija mēnesī Latvijas VDI vērtēja ES komisijas Darba un sociālo lietu departamenta komisija, kura konstatēja, ka kopumā, esam gatavi darbībai ES apstākļos. Ir arī norādīti trūkumi, kas jānovērš līdz 2004. gadam. Taču ar sasniegto nevaram apmierināties, jo ir jāpilnveido VDI darbība, it sevišķi pievēršot uzmanību preventīvajiem pasākumiem visos VDI piekritīgajos jautājumos. Ir pastāvīgi jāpilnveido valsts darba inspektoru kvalifikācija, jāmeklē jaunas sadarbības formas ar sociāliem partneriem. Ir jāapgūst jaunas darbības formas, tādas kā psihosociālais stāvoklis darba vietās, tāpat jāpilnveido konsultatīvais darbs ar darba devējiem un darbiniekiem. Visas šīs aktivitātes ielikta VDI 2003. gada darbības programmā.

Lai realizētu 2002. gada darbības programmu darba aizsardzības un bīstamo iekārtu normatīvās bāzes pilnveidošanas procesā VDI amatpersonas piedalījās LM Darba departamenta, Izglītības un zinātnes ministrijas, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Iekšlietu ministrijas organizētajās darba grupās. Ar VDI darbinieku dalību tika izstrādāti vai sniegti atzinumi par 19 MK noteikumu projektiem. No šiem noteikumu projektiem atskaites periodā 10 noteikumus Ministru kabinets ir jau izdevis.

Jāatzīmē, ka no VDI neatkarīgu iemeslu dēļ vairāku Darba aizsardzības likuma 24. un 25. pantos un šā likuma pārejas noteikumos paredzēto noteikumu izdošana ir aizkavējusies, piemēram, par darba aizsardzības prasībām būvlaukumos, kas ir visai aktuāla problēma.

Kā vienu no svarīgākiem pasākumiem jāatzīmē starptautisko Baltijas reģionālo konferenci, kas bija veltīta Baltijas valstu desmit gadu sadarbībai ar Starptautisko Darba Organizāciju (SDO) un VDI 80. gadadienai. Konferencē piedalījās 75 dalībnieki no 16 valstīm. Baltijas valstu delegāciju sastāvā tika iekļauti arī darba devēju un darbinieku pārstāvji, kas savās prezentācijās informēja par atbalstu, kādu sniedza SDO viņu darbībā un par problēmām mūsdienu darba vidē. Baltijas valstu inspekciju pārstāvji atzīmēja SDO ieguldījumu darba aizsardzības sistēmas pilnveidošanā un finansiālās palīdzības sniegšanā, organizējot mācību tūres darba inspektoriem un iespēju piedalīties starptautiskās konferencēs. Dalībnieku lielo uzmanību piesaistīja Lielbritānijas pārstāvja informācija par darba drošības un veselības veicināšanu mazos uzņēmumos. Tā ir valdības jaunā iniciatīva (stratēģiskais dokuments) attiecībā uz drošiem un veselībai nekaitīgiem apstākļiem darbā, iesaistot visas ieinteresētas puses darba vides uzlabošanā. Stratēģijas mērķi ir veicināt: 1) labāku darba vidi, īpašu

uzmanību pievēršot arodveselībai; 2) darba devēju motivāciju; 3) sadarbību ar partneriem; 4) apmācību riska identificēšanā un apzināšanās palielināšanu. Konferencēs laikā ir diskutēti arī par darba drošības un veselības menedžmentu uzņēmumos, mainīgo darba vidi un ar to saistītiem jauniem riskiem, tirgus uzraudzības sistēmām, sociālā dialoga uzlabošanu un darba inspektoru lomu šajos procesos. EK pārstāvja īpaša uzmanība tika vērsta uz ES jauno darba drošības un veselības stratēģiju 2002. – 2006. gg. un inspekcijas lomu direktīvu prasību ieviešanā, kā arī kandidātvalstu darba inspekciju vērtēšanas rezultātiem.

Aprīļa mēnesī noslēdzās **Phare projekts “Integrācija ES: likumdošanas saskaņošana” (LE-99/IB/OT/01)**, kur VDI bija iesaistīta komponentes “Likumdošanas un institucionālā attīstība darba drošības un strādājošo veselības aizsardzības jomā” realizācijā. VDI amatpersonas projekta ietvaros darbojās izveidotās “Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtības ieteikumu izstrādes” darba grupā, kas izstrādāja vadlīnijas “Darba vides iekšējā uzraudzība. Padomi un ieteikumi.” Vadlīnijās tiek izskaidrota darba aizsardzības sistēmas organizācija un paskaidroti atbildīgo personu pienākumi un atbildība katrā posmā. Vadlīnijas ir pieejamas VDI mājas lapā, kā arī tiks izdotas Latvijas – Spānijas projekta ietvaros.

2002.gadā VDI līdzdarbojās **Phare projektā “Darba vides uzlabošana privātos un privatizētos uzņēmumos” (LE9911.01/0001)**, kas tika uzsākts 2001.gada decembra sākumā un pabeigts 2002.gada decembrī. Projekta mērķis bija nostiprināt VDI un citu iesaistīto institūciju darbību darba tiesisko attiecību jomā, kā arī darba drošības un veselības aizsardzības jomā, lai veiktu Latvijas uzņēmumu uzraudzību atbilstoši ES prasībām. VDI līdzdarbojās trīs no četrām projekta komponentēm:

- ❖ Sociālās sadarbības realizēšana uzņēmumu līmenī;
- ❖ Darba drošības un veselības aizsardzības dienesta realizēšana;
- ❖ Rūpniecisko iekārtu daļas izveidošana VDI.

2002.gadā VDI turpināja līdzdarboties Latvijas pieteiktā Phare Consensus III programmas “Atbalsts likumdošanas saskaņošanai un Latvijas sociālās drošības sistēmas institūciju stiprināšanai” komponentes **“Atbalsts turpmākai likumdošanas saskaņošanai un institūciju stiprināšanai darba drošības un veselības jomā” (LV/99/FB-CO-01)** realizēšanā, kurā iesaistīta ES dalībvalsts Spānija. Viens no projekta mērķiem bija veicināt jaunās darba drošības un veselības aizsardzības likumdošanas ieviešanu, kā arī stiprināt LM VDI kapacitāti vadīšanas un profesionālās kvalifikācijas izteiksmē.

Veicot VDI rīcībā esošās informācijas analīzi par konstatētiem pārkāpumiem darba drošības, darba likumdošanas, arodveselības un bīstamo

iekārtu ekspluatācijas jomās, katru gadu tiek noteiktas VDI darbības **prioritātes**. 2002. gadā VDI kopējā prioritāte noteikta “Darba un Darba aizsardzības likumu ieviešana” un “Būvniecības un remonta darbi”.

Šajā gadā notikuši 529 konsultatīvie pasākumi par Darba un Darba aizsardzības likumu izskaidrošanu darba devējiem, tāpat izskaidroti veidi, kā veikt darba vides risku novērtēšanu. Apsēkoti 2411 uzņēmumi, kuru darba devējiem izsniegti rīkojumi ar pasākumiem kādi jāveic, lai izpildītu šo likumu prasības. Kā galvenie jāmin – ne visos uzņēmumos izveidotas darba aizsardzības struktūras, nav veikta darba vides riska novērtēšana, nav veiktas obligātās veselības pārbaudes, kā arī uzņēmumos iztrūkst attiecīgi apmācītu un zinošu speciālistu darba aizsardzībā.

Lai veicinātu Darba un Darba aizsardzības likumu veiksmīgāku ieviešanu praksē un panāktu likumu prasību izpildi, VDI turpinās šo likumu prasību izskaidrošanu, veicot preventīvo darbu, kā arī izmantos vietējo masu mediju palīdzību. Tāpat PHARE projekta ietvaros, ir sagatavota un izdota rokasgrāmata darba devējiem ar nolūku veicināt darba vides uzlabošanu uzņēmumos, kā arī turpinās izglītēt sabiedrību par darbinieku un darba devēju tiesībām un pienākumiem.

Papildus veiktajām aktivitātēm, otras prioritātes ietvaros, lai realizētu Latvijas-Dānijas sadarbības projektu, reģionālās VDI maija mēnesī veica kontroles kampaņu būvniecības uzņēmumos. Kampaņas laikā tika apsekoti 275 būvlaukumi, kas sastādīja 43,2 % no kopējā (636) būvobjektu apsekojumu skaita. Visos būvobjektos, no konstatētiem pārkāpumiem, kā galvenie jāmin: darbs jumtu ierīkošanā bez nepieciešamā nodrošinājuma jumta malās pret darbinieku nokrišanu, daudzos gadījumos netika pielietoti individuālie aizsardzības līdzekļi, sastatnes pilnībā nenokomplektētas vai, atsevišķos gadījumos nepārbaudītas vai nepietiekoši nostiprinātas un nestabilas.

1) Likumi un lēmumi, kuru attiecas uz darba inspekcijas darbību:

1.1 Likumi, kas reglamentē VDI darbību:

- Darba aizsardzības likums " (20. 06. 01.)
- Valsts darba inspekcijas likums (28. 12. 01.)
- Valsts darba inspekcijas nolikums (16. 04. 02.)
- Likums "Par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību" (23. 02. 95.)
- Darba likums (20. 06.01.).

1.2 Likumi, nolikumi, noteikumi, kuru izpildes uzraudzību veic VDI:

- Likums "Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām" (17. 11. 95.)

- MK noteikumi nr. 293 " Nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtība" (09.07.02.)
- MK noteikuminr. 157 " Bīstamo iekārtu avāriju izmeklēšanas kārtība (25.06.02.)
- MK noteikumi nr. 384 "Noteikumi par bīstamajām iekārtām" (07. 11. 2000.)
- MK noteikumi nr. 86 "Noteikumi par obligāto veselības pārbaudi un apmācību pirmās palīdzības sniegšanā. (04. 03. 97.)
- MK noteikumi nr. 129 "Bīstamo iekārtu reģistrācijas kārtība" (04.04.2000.)

2) Darba inspekcijas personāls:

2002. gadā Valsts darba inspekcijai bija 181 štata vienības no kurām 149 ierēdņi un 32 darbinieki.

2.1. Uz 01.01.2002. g. aizpildītas bija 160 štata vietas, jeb 88 %, tai skaitā inspektoru kopējais skaits - 111

no tiem :

2.2. Galvenie Valsts darba inspektori – 27

Vecākie inspektori - 16

Valsts darba inspektori 68

2.3. Inspektoru sieviešu skaits - 43

no tām:

Galvenās Valsts darba inspektores – 7

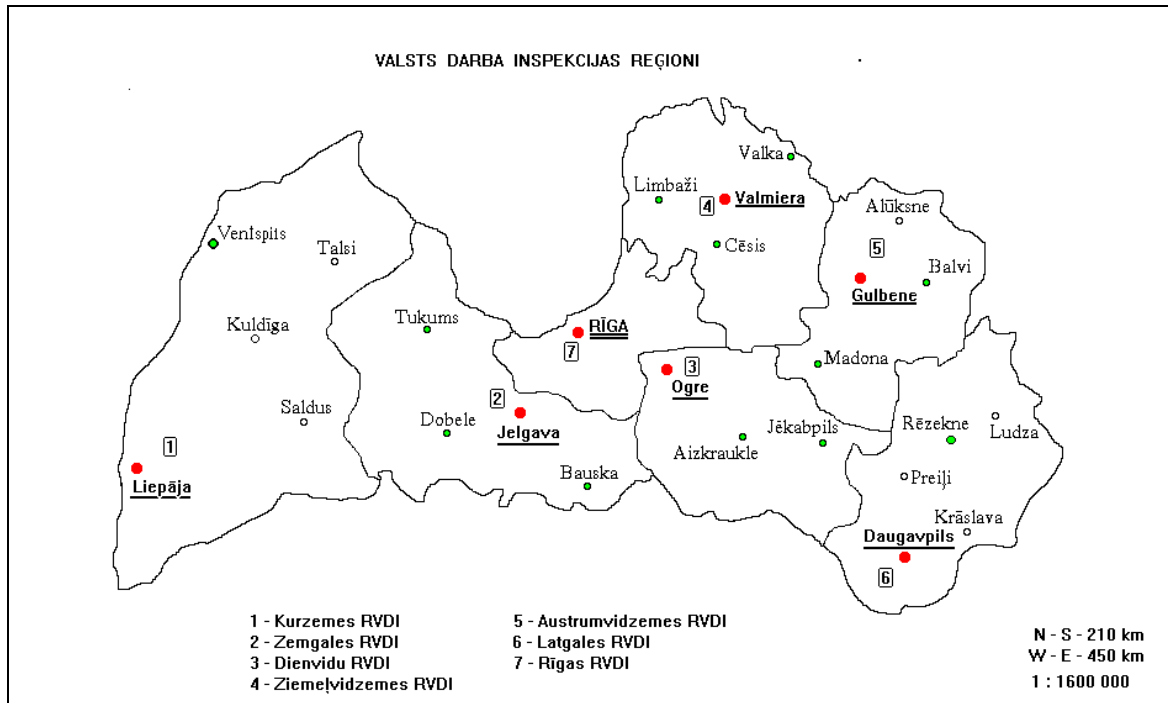
Vecākas inspektores - 11

Valsts darba inspektores - 25

2.4. Ziņas par inspekcijas dienestu ģeogrāfisko izvietojumu :

7 reģionālo inspekciju izvietojums ir sekojošs -

1. Kurzemes, ar centru Liepājā.
2. Latgales, ar centru Daugavpilī.
3. Zemgales, ar centru Jelgavā.
4. Dienvidu, ar centru Ogrē.
5. Ziemeļvidzemes, ar centru Valmierā.
6. Austrumvidzemes, ar centru Gulbenē.
7. Rīgas, aptver Rīgas pilsetu, rajonu un Jūrmalu.

3) Statistikas dati par darba inspekcijas kontrolē esošajiem uzņēmumiem un šajos uzņēmumos strādājošo skaitu:

3.1 Inspicējamo uzņēmumu skaits - 108834

3.2 Vidējais šajos uzņēmumos strādājošo skaits gadā - 934962

4) Statistikas dati par inspecējošiem apmeklējumiem:

Saskaņā ar MK nosacījumiem, par institūciju kvantitatīvajiem rādītājiem, Valsts darba inspekcijai 2002.gada bija iepļānots veikt 9200 uzņēmumu apsekojumus, faktiski tika apsekoti 10328 uzņēmumi, 690 no tiem vairāk kā vienu reizi gadā.

VDI turpināja apzināt “jaunos” darbojošos uzņēmumus un novērtēt tos pēc riska pakāpes. Tā no visiem uzraudzībā esošiem uzņēmumiem VDI ir apzinājusi 41,4 % vai 45036 uzņēmumu, kuru skaits, salīdzinot ar 2001. gadu ir palielinājies par 6552 uzņēmumu.

Strādājošo skaits apzinātos uzņēmumos – 784222,
tajā skaitā : sievietes - 390229,
 pusaudži – 432.

5) Statistikas dati par pieļautajiem pārkāpumiem un pielietotajām sankcijām:

5.1 Atskaites periodā inspektori izsniedza 5011 rīkojumus ar kopējo pārkāpumu skaitu 55783,

no tiem :

- darba likumdošanā, kopā -8011
- darba aizsardzības likumdošanā, kopā - 47772

5.2 Ziņas par pārkāpumu klasifikāciju :

Analizējot konstatētos pārkāpumus, varam secināt ka:

1. 14,4 % pārkāpumu ir **darba tiesisko attiecību** jomā. 2001. gadā šis rādītājs bija 19,2 %, kas norāda, ka atskaites periodā, darba devēji vairāk uzmanības veltījuši darba likumdošanas prasību ievērošanai, kā arī valsts darba inspektori šim jautājumam veltījuši vairāk uzmanības, sakarā ar jaunā Darba likuma stāšanos spēkā. Neskatoties uz to, VDI darbs šajā jomā ir jāturpina. Kā galvenie likumdošanas pārkāpumi jāmin:

- ❖ darba līgumu ar darbiniekiem nenoslēgšana, nepilnīga vai neprecīza to noformēšana – kas sastāda 26,6 % no kopējā pārkāpumu skaita darba tiesisko attiecību jomā. Atskaites periodā valsts darba inspektori atklājuši 192 gadījumus, kad vairākos rajonos darbinieki tika nodarbināti nenoformējot darba līgumu, piemēram, Krāslavas, Ogres, Jēkabpils, Saldus Valmieras, Ventspils u.c. rajonu, Rīgas pilsētas “uzņēmumos” u.c.
- ❖ pārkāpumi darba samaksas jautājumos (virstundu darbu neapmaksā, brīvdienu darba apmaksas noteikumu pārkāpumi, darbalgas savlaicīga neizmaksā), kas sastāda 18,6 % no visiem pārkāpumiem darba tiesisko attiecību jomā, kas fiksēts Gulbenes, Alūksnes, Ventspils, Daugavpils, Rēzeknes, Rīgas u.c. rajonu, kā arī Rīgas pilsētas uzņēmumos.

2. 85,6 % pārkāpumu attiecas uz **darba aizsardzības likumdošanu**. Atskaites periodā šo pārkāpumu skaits palielinājies salīdzinājumā ar 2001. gadu (80,9 %), kas izskaidrojams ar to, ka daudzos jaunos uzņēmumos darba aizsardzības likumdošanas jautājumi vēl ir jārisina, kā arī ar jauno darba likumdošanas aktu stāšanos spēkā.

Kā galvenie darba aizsardzības likumdošanas pārkāpumi jāatzīmē:

- ❖ organizatoriska rakstura pārkāpumi – 79,8 % no šīs jomas pārkāpumiem, starp kuriem, jāmin:
 - nav izveidota darba aizsardzības sistēma uzņēmumā;
 - nav izstrādātas ievadinstrukcijas un instrukcijas darba vietā, kā arī nav instruēti darbinieki;
 - darba vides riska faktoru nenovērtēšana u.c.;
- ❖ tehniska rakstura pārkāpumi veido 20,2 % no šīs jomas pārkāpumiem, kā raksturīgākie jāmin: darbgaldu ekspluatācija bez aizsargnožogojumiem, neapmācīti darbgaldu vadītāji un tas tika konstatēts visu rajonu uzņēmumos, kuri nodarbojas ar kokapstrādi un tika pārbaudīti.

Ievērojamais organizatoriskā rakstura pārkāpumu procents izskaidrojams ar to, ka šajā gadā stājas spēkā vairāki darba likumdošanas akti un to ieviešana praksē uzņēmumos ir sākuma stadijā.

5.3 Piemēroto sankciju skaits :

2001. gadā par darba, darba aizsardzības un bīstamo iekārtu ekspluatācijas noteikumu pārkāpumiem, valsts darba inspektori saukuši pie administratīvās atbildības un sodījuši ar naudas sodu 664 darba devējus par kopējo summu Ls 24985, un salīdzinot ar 2000. gadu, sodīto darba devēju skaits samazinājies par 9,5 %, kas ļauj secināt, ka darba devēji arvien vairāk uzmanības pievēršu darba aizsardzības jautājumu risināšanai uzņēmumā.

5.4 Ziņas par sankciju raksturu :

2002. gadā par darba, darba aizsardzības un bīstamo iekārtu ekspluatācijas noteikumu pārkāpumiem, valsts darba inspektori saukuši pie administratīvās atbildības un sodījuši ar naudas sodu 540 darba devējus par kopējo summu Ls 23270. Kā pārkāpumi, par kuriem uzlikti sodi, jāmin: darba samaksas jautājumi, darbinieku nenoformēšana darbā, darba aizsardzības normu, bīstamo iekārtu ekspluatācijas noteikumu pārkāpumi.

Atskaites periodā iekasēti Ls 19730, kas sastāda 85,2 % no uzliktās summas. Ja sodu piedziņu veic Tiesu izpildītāju kantoris, to nomaksas laiks pagarinās.

Gadījumos, kad apsekojot uzņēmumus un objektus, tiek konstatēti darbinieku veselībai un dzīvībai bīstami un kaitīgi faktori, valsts darba inspektori pieņēma lēmumu par šo **uzņēmumu, struktūrvienību vai objektu darbības apturēšanu**. Šādi lēmumi tika pieņemti tikai galējās nepieciešamības gadījumos.

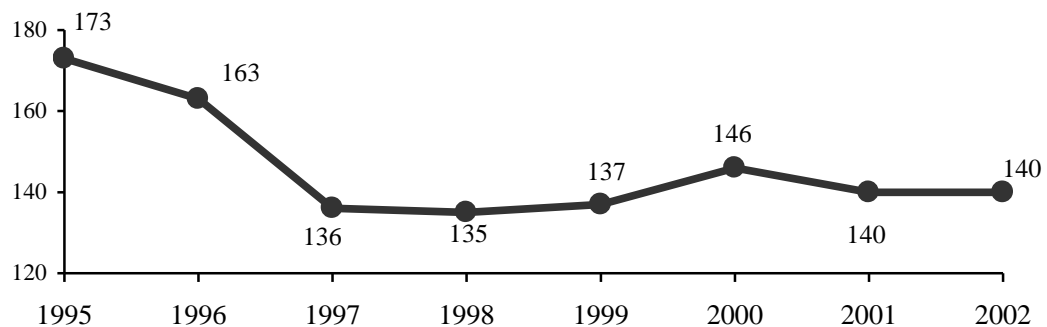
Atskaites periodā VDI apturējusi 25 ražošanas iecirkņus, cehus un 462 mašīnas, iekārtas, tajā skaitā 321 bīstamo iekārtu darbību un salīdzinot ar 2001. gadu, apturēto mašīnu un iekārtu skaits (602) ir samazinājies, kas norāda, ka darba devēji ir veikuši noteiktu darbu, lai sakārtotu darba mašīnas un iekārtas atbilstoši prasībām, kā arī valsts darba inspektoru konsekventām prasībām noteikumu ievērošanā. Tomēr jāatzīmē, ka joprojām tiek konstatēti tādi pārkāpumi, kā piemēram, tiek ekspluatētas neregistrētas bīstamās iekārtas vai tās nav pārbaudītas, tiek ekspluatēti darbgaldi, kuriem nav aizsargnožogojumu, ražošanas telpas nav nodrošinātas ar nepieciešamo ventilāciju.

311 gadījumos tikuši izsniegti brīdinājumi par iespējamu mašīnu, iekārtu darbības apturēšanu, ja netiks novērsti konstatētie pārkāpumi.

6) Statistikas dati par nelaiemes gadījumiem ražošanā:

Pēc VDI rīcībā esošas informācijas 2002. gadā valstī nelaiemes gadījumos cieta 1309 darbinieki, no tiem 52 gāja bojā, 183 darbinieki ieguva smagas traumas. Salīdzinājumā ar 2001. gada datiem, kopējais nelaiemes gadījumos cietušo skaits ir samazinājās par 112 gadījumiem (7,9 %), kā arī bojā gājušo skaits samazinājās par 20 gadījumiem (27,8 %), bet smagi cietušo skaits palielinājās par 46 gadījumiem (34,5 %). Pamatā šis palielinājums ir izskaidrojams ar izmaiņām veselības traucējumu klasifikācijā, kuru nosaka jaunie MK noteikumi par nelaiemes gadījumu izmeklēšanu, kas stājās spēkā ar 2002. gada 01. jūliju.

Analizējot nelaiemes gadījumos cietušo skaitu uz 100 000 strādājošiem dinamikā (1995.g.-2002.g.), konstatējam ka nelaiemes gadījumiem ir samazināšanas tendence (sk. 1.grafikā).

1.grafiks Nelaiemes gadījumos cietušo skaits uz 100 tūkst. strādājošiem

Sakarā ar to, kā 2002. gadā VDI tiek pieņemta jauna notikušo nelaimes gadījumu pārskata-analīzes forma, kura izstrādāta saskaņā ar ES statistikas metodoloģiju (ESAW), nav iespējams analīzi veikt salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu (rīcībā ir tikai nelaimes gadījumu kopējais skaits).

Visvairāk nelaimes gadījumu notikuši sekojošās nozarēs:

- **Apstrādes rūpniecībā** – 40 %, t.sk.. koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošanā – 199 cietušie, pārtikas produktu un dzērienu ražošanā – 104 cietušie, metālizstrādājumu ražošanā – 33 cietušie.
- **Transporta, glabāšanas un sakaru nozarē** – 13 %, t.sk. sauszemes transporta un cauruļtransporta nozarē – 88 cietušie, pasts un sakaru nozarē – 39 cietušie.
- **Lauksaimniecībā, medniecībā un mežsaimniecībā** – 12 %, t.sk. mežsaimniecībā, kokmateriālu sagatavošanā un ar to saistītajos pakalpojumos – 133 cietušie.
- **Būvniecībā** – 9 % jeb 118 cietušie.

Analizējot nelaimes gadījumus pa uzņēmuma grupām, varam secināt, ka visvairāk cietuši darbinieki, kuri strādā vidēja lieluma uzņēmumos (no 50 līdz 249 strādājošiem). Situācija pārsvarā ir izskaidrojama gan ar šo uzņēmumu ievērojamo īpatsvaru valstī esošajos uzņēmumos, gan ar nepietiekamu darba devēju uzmanību darba aizsardzības jautājumiem, t.sk. darba aizsardzības sistēmas organizācijai un pilnveidošanai.

Analizējot nelaimes gadījumos cietušo profesijas varam secināt, ka visvairāk cietuši:

- **kvalificēti strādnieki un amatnieki** (ieguves rūpniecības un celtniecības strādnieki; metālapstrādes, mašīnbūves strādnieki; precīzijas izstrādājumu, roku darba mākslas priekšmetu izgatavotāji, iespaidēji un citi) – 32 %;
- **vienkāršas profesijas strādnieki** (tirdzniecības un apkalpošanas sfēras darbinieki; lauksaimniecības, zivsaimniecības darbinieki; raktuvju, celtniecības, rūpniecības un transporta vienkāršās profesijas) – 26 %;
- **iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājuma montieri** (stacionāro iekārtu un mašīnu, rūpniecisko iekārtu operatori, montieri: montētāji, pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas mašīnu un iekārtu operatori) – 24 %.

Visbiežāk cietuši darbinieki ar darba stāžu amatā līdz 1 gadam (33 %) un no 1 gada līdz 3 gadiem (31 %).

Nelaiemes gadījumos iegūto traumu visizplatītākie iemesli ir:

- saskarsme ar kustīgu, rotējošu iekārtas daļu, iekārtas griezējinstrumentu (30 %);
- cilvēka pakrišana, paslīdēšanas vai pakļupšanas rezultātā (15 %).
- krītošu priekšmetu iedarbība (12 %);
- cilvēka kritiens no augstuma vai dziļumā (10 %);
- kustībā esošo transporta līdzekļu iedarbība (8 %).

Kā galvenie nelaiemes gadījumu cēloņi minami:

- darba drošības prasību neievērošana no darbinieka puses (66 %), t.sk. darba drošības instrukciju neievērošana, nepareizu darba paņēmieni un metožu izvēle, nepietiekoša uzmanība veicot darbu, darba izpildes tehnoloģiju neievērošana, trūkumi darbinieku disciplīnā (darbs alkohola reibumā un neparedzēta darba veikšana);
- trūkumi darba organizācijā un ar to saistītie trūkumi (16 %), t.sk. nepietiekoša kontrole pār darba drošības instrukciju prasību ievērošanu un darba izpildi, neapmierinoša darbinieku apmācība un instruēšana darba drošības un veselības jautājumos, neapmierinoša darba vietas izveidošana un aprīkošana, nepareiza darba tehnoloģijas izvēle;
- neapmierinoši apstākļi darba vietā (8 %), t.sk. nepietiekoša kārtība darba vietā, piemēroto drošības aprīkojuma trūkums un IAL trūkums, bojātas iekārtas, instrumenti, darba rīki;
- ceļu satiksmes noteikumu neievērošana, izmantojot transportlīdzekļus (5 %).
- vardarbība (uzbrukumi) darba vietā vai pildot darba pienākumus (3%).

Pamatojoties uz nelaiemes gadījumu analīzes rezultātiem, nelaiemes gadījumu skaita samazināšanai VDI 2003.gadam noteica sekojošus pasākumus:

- Darba devējiem jāpievērš uzmanība darba un darba aizsardzības organizācijai uzņēmumā – apstākļiem darba vietā (tehniskā aprīkojuma stāvoklim, kārtībai darba vietā, darba vietas izvietojumam, darbinieku nodrošināšanai ar nepieciešamiem individuālās aizsardzības līdzekļiem). Jānodrošina kvalitatīva darbinieku apmācība par drošiem darba paņēmieniem, tehnoloģijas prasībām, IAL izmantošanu. Kā arī jākontrolē,

lai darbinieki, izpildot darba uzdevumus, ievērotu darba drošības prasības un disciplīnu.

- Inspektoriem jākontrolē darba aizsardzības jomas normatīvo aktu prasību ievērošana uzņēmumos. Jāpievērš īpaša uzmanība darba vides iekšējai uzraudzībai uzņēmumā. Jākonsultē darba devēji, ņemot vērā VDI rīcībā esošus citu uzņēmumu un pasaules “labas prakses” piemērus. Nepieciešamības gadījumos, darba devēji jāpārlicina par to, ka prātīgi organizēts darba aizsardzības preventīvais darbs samazinā nelaiemes gadījuma varbūtību, un kā rezultātā, ietaupīt finansu līdzekļus (uzņēmuma zaudējumus, kas saistīti ar nelaiemes gadījumiem).
- Turpināt pievērst sabiedrības uzmanību un veicināt interesi par darba aizsardzības jautājumiem un problēmām. Sadarbojoties ar MIL, informēt par nelaiemes gadījumiem un to cēloņiem, par uzņēmuma politikas un kultūras darba drošības un veselības jautājumos svarīgumu, jo nelaiemes gadījumu iespējamības samazināšana, pārsvarā ir atkarīga no darba devēju un darbinieku attieksmes pret drošas darba vides nodrošināšanu un ieinteresētības sadarboties šo jautājumu risināšanā.

7) statistikas dati par profesionālo saslimstību.

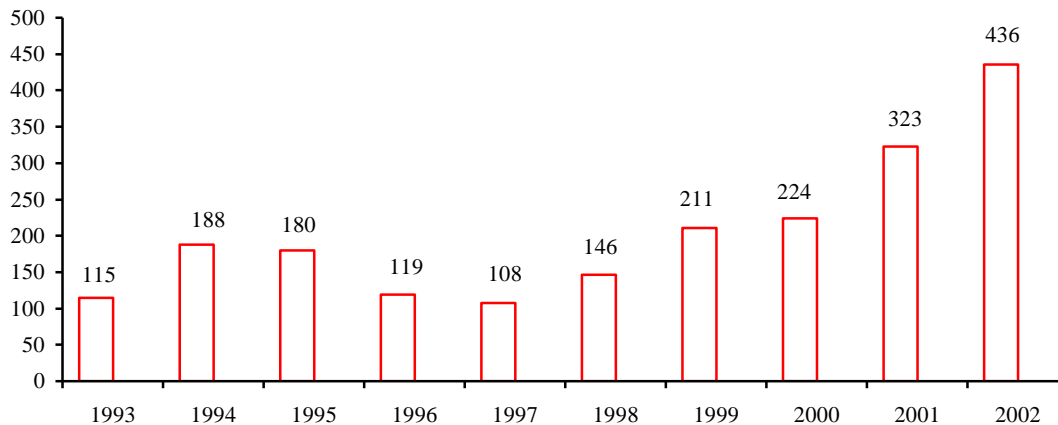
2002. gadā valstī konstatēti 436 pirmreizējie arodslimšanas gadījumi. Tas ir par 35% vairāk, kā pērn. Jāatzīmē, ka arodslimnieku skaits 2002. gadā 2 - 4 reizes pārsniedz iepriekšējo gadu arodslimnieku skaitu, sākot ar 1993. gadu līdz 1999. gadam. Turklāt vienam cilvēkam nereti ir konstatētas vairākas saslimšanas.

Apsekojot uzņēmumus valsts darba inspektori - higiēnisti novērtēja arī darba aizsardzības, arodveselības sistēmas un preventīvos pasākumus nodarbinātajiem, izsniedzot 31 aktu - rīkojumu konstatēto pārkāpumu novēršanai.

Straujais arodslimnieku skaita pieaugums liecina nevis par šī brīža situāciju darba drošībā un veselības aizsardzībā, bet gan par kaitīgiem darba apstākļiem pirms vairākiem gadiem. To apliecina fakts, ka 2002. gadā visvairāk arodslimības ir apstiprinātas darbiniekiem, kuru darba stāžs ir no 21 līdz 30 gadiem un no 31 līdz 35 gadiem. Tomēr arodslimību pieaugumu var saistīt arī ar nesakārtoto darba vidi, jo uzņēmumos, kuros apstiprinātas arodslimības, tikai 31 % gadījumos kaitīgo faktoru laboratorijas mērījumus ir veikušas akreditētas laboratorijas, 17% uzņēmumos veikta riska analīze, 86 % saslimušo ir instruēti darba drošībā, 39 % šo darbinieku ir izgājuši

obligātās veselības pārbaudes, 69 % ir izsniegti individuālie aizsardzības līdzekļi.

Arodslimnieku skaitu Latvijā, salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, parāda 1. grafiks.

1.grafiks. Arodslimnieku skaits dinamikā

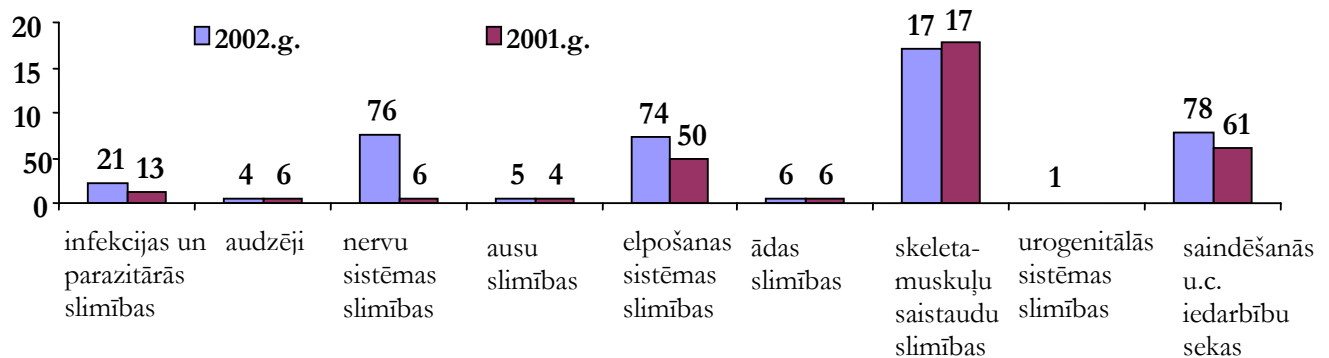
Tāpat kā pērn, pirmā lielākā grupa ir skeleta - muskuļu - saistaudu sistēmas slimības - 39 % no konstatēto arodslimību skaita. Kā galvenie šeit jāmin ergonomiskie darba vides riska faktori, fiziskās pārslodzes, nelabvēlīgs mikroklimats. Darba devēji ne vienmēr nosūta darbiniekus uz obligātajām veselības pārbaudēm, kā to prasa LR MK 04.03.97. noteikumi Nr.86 "Par obligātajām veselības pārbaudēm un apmācību pirmās palīdzības sniegšanā", tāpēc skeleta - muskuļu - saistaudu sistēmas arodslimību diagnostika ir novēlota un savlaicīgi netiek veikti rehabilitācijas pasākumi. Netiek iekārtotas ergonomiski pareizas darba vietas un netiek noteikti smaguma pārvietošanas riski.

Otra lielākā grupa ir saindēšanās u.c. ārēju iedarbību sekas - 18 % no reģistrētajām arodslimībām. Tajā skaitā atklāta 71 vibrācijas slimība un 7 intoksikācijas ar smagiem metāliem. Vibrācijas slimība reģistrēta dažāda transporta vadītājiem, pārsvarā traktoristiem, kuri ilgstoši strādājuši vispārējās vibrācijas un nelabvēlīgu meteoroloģisko faktoru ietekmē, piespiedu pozā, sēžot ergonomiski nepareizās darba vietās (sēdekļi bez amortizācijas, bez iespējas regulēt augstumā, dziļumā u.t.t.).

Trešā lielākā grupa ir elpošanas sistēmas slimības un nervu sistēmas slimības pa 17 % no apstiprinātajām arodslimībām. Analizējot elpošanas sistēmas saslimšanas grupas struktūru var konstatēt, ka 51 % ir bronhiālās astmas slimnieki un 49 % ir saslimušie ar hronisku bronhītu. Reģistrētas 2 pneimokoniozes - atslēdzniekam lietuvē un metinātājam (2001.g. - 4), balss saišu saslimšana. Lai arī nodarbinātie ir nodrošināti ar kolektīvajiem, individuālajiem aizsardzības līdzekļiem un ir informēti par kaitīgo faktoru

ietekmi, tas tomēr viņus nepasargā no saslimšanas, jo arī salīdzinoši mazas putekļu un ķīmisko vielu koncentrācijas var izraisīt alerģiska rakstura saslimšanas. Tādēļ ir svarīgi tās atklāt sākuma stadijā, nosūtot strādājošos uz obligātajām veselības pārbaudēm pirms darba līguma slēgšanas.

Arodslimnieku sadalījumu pēc arodslimību grupām atbilstoši 10. Starptautiskās Slimību klasifikācijas orgānu sistēmu grupām parāda 2. grafiks.

3. grafiks. Sadalījums pēc arodsaslimšanas grupām.

Pirmā vietā – 39 % saslimušie ir transporta nozarē strādājošie. Tai skaitā 26 % saslimušie ir trolejbusu, tramvaju vadītāji (2001.g. - 28 %) . Pārsvārā tie ir darbinieki, kuri ir ilgstoši strādājuši uz novecojušiem troleibusiem un tramvajiem, kuriem bija vāji amortizēts sēdekļis un paaugstināta vibrācija. Kaut arī viņi strādā fiziskās pārslodzes apstākļos, piespiedu ķermeņa stāvoklī sēdus, mainīgu meteofaktoru, temperatūras, caurvēju un transporta vibrācijas ietekmē, BO SIA “Tramvaju, trolejbusu pārvalde” administrācija šo darbinieku kategoriju joprojām nenosūta uz obligātajām periodiskajām veselības pārbaudēm. Kā pozitīvu var atzīmēt esošo transporta līdzekļu pakāpenisku nomaiņu uz jaunu.

Otrā vietā - 22 % arodslimnieku ir apstrādājošās rūpniecības uzņēmumos nodarbinātie: pārtikas produktu, apģērbu, koksnes, papīra izstrādājumu, transporta līdzekļu ražošanā, izdevējdarbībā.

Trešā lielākā grupa ir veselības aprūpes iestāžu darbinieki - 15 %. Saslimušie ir gan ārsti, gan medicīnas māsas un viņu palīgi, gan tiesu medicīnas eksperti ar dažādu darba stāžu medicīnas iestādēs. 17 gadījumos ir konstatētas kaulu, saistaudu un nervu slimības, 12 – tuberkuloze, 4 - hepatīts C, 2-alerģiskas saslimšanas, 3 – encefalopātijas.

Analizējot arodsaslimšanas gadījumus ekonomiskās darbības nozarēs, redzams, ka līdzīgi kā iepriekšējos gados, visvairāk arodslimnieku ir apstrādājošās rūpniecības nozarēs - 31 % (2001.g. - 40 %), tad seko

transporta un sakaru nozare – 24 % (2001.g. - 20 %), veselības un sociālās aprūpes – 15 % (2001.g. - 11 %), lauksaimniecības, mežsaimniecības nozare - 9 % (2001.g. - 10 %) un celtniecības - 8 % (2001.g. – 6 %).

Izvērtējot arodslimnieku profesiju struktūru, var konstatēt, ka visvairāk saslimušo ir profesiju grupā iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri - 36 %, otrā vietā ir kvalificētu strādnieku un amatnieku grupa - 19 %, tad seko vienkāršo profesiju grupa - 17 %, speciālisti – 12 % un vecākie speciālisti - 9 %.

Arodslimnieku dzimuma un vecuma struktūras analīze parāda, ka 59% saslimušo ir sievietes (2001.g. - 54%). Visvairāk arodslimības konstatētas strādājošiem vecumā no 45 - 54 gadiem - 43 % (2001.g. - 41 %) un no 55 - 64 gadiem - 33 % (2001.g. - 34 %).

Analizējot darba stāžu riska faktora iedarbībā, redzams, ka no 21 – 30 gadiem ir 35 % (2001.g. - 37 %) arodslimnieku, no 16 - 20 gadiem - 18 % (2001.g. - 17 %), līdz 5 gadiem - 2 % (2001.g. - 10 %), no 6 – 10 g. – 7 % (2001.g. – 6 %).

Jāatzīst, ka pēdējos gados ir pieaugusi darbinieku informētība un izpratne par jautājumiem, kas saistīti ar viņu tiesībām. Cilvēki biežāk griežas attiecīgās institūcijās, lai saņemtu viņiem pienākošos kaitējuma atlīdzību par darbā gūto arodslimību un lai panāktu darba vides uzlabošanu darba vietās. Tas liecina par to, ka darba devējiem vairāk būs jābalstās uz profilaktiskajiem pasākumiem un labas prakses piemēriem, novērtējot un novēršot nodarbināto veselībai un darba drošībai bīstamos riskus darba vidē.

Direktors

J. Bērziņš